

Primorski Glas

Izlazi svake subote - Ciena do svrhe tek. godine
K 1.40. - Pojedini broj 6 para. - Plativo i utuživo
u Makarskoj.

Uprava lista nalazi se u Makarskoj,
a uredništvo u Šibeniku.
Izdavač i odgovorni urednik: Ivo Blažević.
Tisak: „Hrvatske Tiskare“ - Šibenik.

Oglasi, zahvale i priobćena po pogodbi. - Ruko-
pisi se ne vraćaju. - Ne biljegovana pisma ne
primaju se.

Dr. Pero Čingrija o političkom položaju u Dalmaciji.

Simpatični veteran iz prošlih naših narodnih borba u Dalmaciji i bivši predsjednik hrvatske stranke u likvidaciji našao je vrijednim i shodnim, da se u svome glasilu osvrne na sadašnje političke prilike i neprilike u Dalmaciji. Povod je njegovom članku u nastajućim saborskim izborima. Stari vođa u oči bitke oštrim okom promatra sa visine vlastite, savezničke i dušmanske čete, da im prosudi vrijednost i spremnost za borbu i da po tom sudu kroji proročanstva o konačnom uspjehu.

Čim smo u početku članka razabrali, da će se Doktor Pero Čingrija osvrnuti na pojedine stranke u Dalmaciji, da o njima izreče svoj sud, znali smo i predviđali, da će pri tom osvrtnu najgore proći stranka prava. Krilatice da je pravaštvo setka poletila je pred mnogo godina iz ustiju Doktora Pera Čingrije, a u njegovim godinama mnenja i nazori lahko se ne mnjenjaju. Mi pravaši pak od vajkada naučni smo da naši protivnici o nama slabo sude, a tim slabije čim se pojedini auktoriteti, da izreku svoj sud, popinju na uzvišenje stalke političke kritike i bezpristranosti. Nije čudo dakle, da se nas te kritike osobito ne dojmilju. Nama lebdi pred očima uvijek činjenica, da pravaštvo postoji već od pol vieka, da je uvijek odolilo unutrašnjim i vanjskim borbama, dočim ostale stranke i programi s ove i s one strane Velebita niču i izčezavaju bez traga i harna spomena, a da ih ne mogoše spasiti nikakovi auktoriteti. Dok sve dodanašnje stranke skupiše se i okupljaju od slučaja do slučaja, te odgovaraju časovitim, istinitim ili umišljenim narodnim potrebama, stranka prava postoji i postajati će, dok je god hrvatskog naroda i dok god taj narod bude imao svojih potreba i zdrava razuma, da uvidja, kojim putem mora kročiti, a da tim potrebama doskoči.

Kao što smo predvidili, da će među svim strankama pod perom Doktora Čingrije najslabije proći stranka prava, znali smo takodjer unapried, što će joj on prigovoriti. Tu prigovori stereotipni su, bilo da potiču iz pera najzakutnijeg naprednjakog piskarala, ili iz pera najvažnijih političkih auktoriteta iz protivničkih nam tabora.

Neka najprije nikoga ne tare glava radi raznih struja u pravaštvu. U glavnim stranačkim pitanjima u pravaštvu nije bilo nikada oprečnih struja; ako ih je bilo i jeste u pitanjima sporedne i osobne naravi, takovih je u svim strankama. Na zadnjoj

pravaškoj skupštini u Splitu postigo se podpuni sporazum medju dalmatinskim pravašima, zaključila se je jedinstvena stranačka organizacija, koja se postepeno u djelo provadja.

Istina je, da su pravaši, ne pojedinci već svi s reda, zanešenjaci za idejom narodnog jedinstva; taj zanos je dapače sinteza pravaštva. Ne znamo zašto Doktor Čingrija tvrdi, da pri tom zanosu čuvstvo prevladjuje. Čudnovata je ta tvrdnja kod njega, koji je za borba za ujedinjenje Italije čuvstvovao sa talijanskim patriotama, a da to čuvstvovanje niti je bilo, niti mu se prečinilo priekorinim. I uprav takovo čuvstvovanje doprinelo je ujedinjenju Italije više nego li Napoleonovo posredovanje. Kako da se nama pravašima prigovori, što čuvstvujemo za izvještenje narodnog političkog individualiteta u granicam prirodnog i državnog prava, a da se ne prigovori našim političarim najnovijeg kalibra, koji u pogrijanoj, maglovitoj i neobujmljivoj ideji jugoslavenstva, uz neopredjeljen i sami cilj, vide i označuju svoj politički ideal? Ako je matematična istina, da manje stoji u višemu, i ako se nas pravaše radi našeg čuvstvovanja za hrvatskom državom može netkom prohtjet, da nazove zanešenjacima, tada zagovaratelje ideje jugoslavenstva mora se logično nazvati ludjacima. To je prosto pitanje logike!

Uz struju zanešenjaka Doktor Čingrija vidi u pravaštvu i drugu sasvijem praktične naravi, koja je izvrstno znala upotrebiti stranku u svoje vjerske, ili bolje rekuć klerikalno natražnjačke političke svrhe. Doktor Čingrija ne kaže i ne dokazuje, koje su to klerikalne natražnjačke svrhe, za kojim ide pravaštvo. Dok nam to ne bude kazao, mi ćemo iskreno i otvoreno priznati, da se stranka prava ponosi i ponositi će se time, što odabraniji dio hrvatskog sveštenstva vojuje u pravaškim redovima. Jer smo uprav liberalniji od starih i novih Jakobinaca, u popu vidimo sina hrvatskoga naroda, kao što su i ostali; vidimo gradjana, kome zakon daje prava i nameće dužnosti, kao i svim ostalim gradjanima. Pitanje stališa i pitanje vjere ne ulazi ga u pravaštvo, u čijim redovima ima katolika, pravoslavnih, muhamedanaca i židova. Stranka prava i po svojim načelima i po svojoj prošlosti prikazuje sliku vjerske snošljivosti, a tom snošljivosti ne može se podičiti niti najradikalnija stranka u Dalmaciji, koja je, rek bi, zaslužila zadnje simpatije Doktora Čingrije. Doktor Čingrija pripadao je za mnogo

godina narodnoj stranci i nije se, koliko je do našeg znanja, nikada potužio znatnom i uspješnom utjecaju sveštenstva u prvim narodnim borbama, od koga je imao korist i narod i stranka i sam Doktor Čingrija. Za nj i za ostale narodnjake sveštenstvo je postalo klerikalnim i pogibeljnim od kad im je obrnulo ledja i postalo pravaškim. Nu i danas, ako niže sveštenstvo, vezano reversalam, tudjilo se je uvijek od pravaštva, te podpomagalo je i narodnoj i hrvatskoj stranci. Budući saborski izbori nisu valjda daleko pak ćemo vidjeti, za koga će službeno klerikalstvo uložiti svoj upliv i moć, da li za pravaše, ili za ljude, koji su najbliži Doktoru Čingriji. Klerikalstvo pravaštva nije dakle nego konvencionalna laž, kojoj se ne mogu oteći niti trzejniji, vedriji duhovi iz protivničkih tabora.

S ovim, što do sad rekosmo, mi bismo mogli i zaključiti. Što Doktor Čingrija misli, sudi, kudi i prigovora ostalim strankama u Dalmaciji, to se nas pravaša ni malo ne tiče. Ni za sada, ni u buduće s nijednom od tih stranaka pravaštvo, poučeno izkustvima nedavne prošlosti, ne će sklapati ni saveza ni kompromisa. Pravaši s toga ostaju podpuno ravnodušni pred čudnovatim prizorom, gdje sami otci i začetnici jedne političke stranke herostratskim biesom ruše vlastito djelo. Ono što sada teke Dr. Čingrija uvidja i izpovieda, da stranka osnovana na najširoj bazi, okupila je oko sebe svakojake elemente, pak, netom je nastala prva prigoda da radi, nije odgovorila svome zvanju, mi pravaši predviđali smo i prije zlosretne fuzije. Ali propasti hrvatske stranke nisu krivi jedino raznovrstni elementi, koji su u istu stupili, već i način kojim se je stranku stvorilo, ili bolje profurtimašilo. Za onim što narod nije stvorio i čemu nije sudjelovao nije se mogao narod zagrijati, te pri prvoj prigodi narod je furtimaškoj stranci okrenuo ledja. To je svatko morao predvidjeti i predviđao, osim one nekolicine, kojim je i narod i stranka i programi puka stafaža, pak ako ti ljudi nisu uspjeli u svojim osnovama, neka se tuže komu god hoće, ali ne narodu.

Na počastnom mjestu Doktor Čingrija osvrće se i na hrvatsku pučku naprednu stranku, o kojoj, pod uplivom mladjeg djela svoga bića, kaže, da je obuzeta demokratskim slobodoumnim duhom i bezobzirno kroči svojim udesnim putem! Ovim riečima, znamo, primieniti će se neka važnost, a i nama ne izbjegava; nu u koliko nas se ne tiče, uztežemo se od svakog daljeg komententa.

Doktor Čingrija, prije nego li će proći na zaglávnu rječ i izreče svoje mnenje, kako da se stranke vladaju pri dojdúćim saborskim izborima, bavi se pitanjem: kad ne možeš da budeš gospodar u svojoj kući, tko voliš da ti bude gospodarom? — Bez dvojbe odgovor na pitanje nuždan je, a da se vidi, da li je medju strankam u Dalmaciji moguće naći jednu ma koliko obširnu zajedničku podlogu političkog mišljenja i djelovanja. Odgovor, koji sam sebi daje Dr. Čingrija, nas ne može ga zadovolji. On neće Beča, jer kao stari narodnjak zna, za kolike godine Niemci su zavodili dalmatinske Hrvate pukim i varavim obećanjima; neće Pešte, jer kao dalmatinski delegat Riečke resolucije upoznao je bezobzirnu i bezkrajnu bahatost Madžara. Tko dakle da nam bude gdsopodarom, dali Talijan?..... I ne očekujuć nikakav odgovor na ovo kolik novo tolik neumjestno pitanje, ni od Dr. Čingrije ni od ikoga, za se odgovaramo, da mi gospodare ne tražimo, bilo da nam se ovi nameću svojom moći i za nas ne postojećom državnom, bilo svojom brutalnom bahatosti, bilo do napokon historičkom prošlosti i kulturom. Hrvatski narod u skrajnoj nuždi upustio se je u skrajnu borbu; njegova je današnja jedino i izključiva dužnost borba i borba, a uspjeh nije uvijek u rukama gospodara. Da je zbilja udes naroda samo u rukama gospodara, danas hrvatskog, a i mnogo drugih naroda, u Evropi, nebi bilo.

Kao što je cieti članak Dr. Čingrije zanimljiv, zanimljiv je i zaključak istoga. U ovom ozbiljnom času, zaglavljuje on, prevratnicima odzgor Dalmacija bi imala da odgovori, kao što treba, zaboraviv sve mizerne osobne razmirice i spojiv sve svoje sinove u logor jedan te stupajuć na dojdúće izbore pod zastavom sjedinjenja sa Hrvatskom, kao nekad Nizozemska za Albina doba, pod geslom: una salus victis, sa onim što sledi.

Od svega srca pozdravljamo ove rieči, jer je u njima dokaz, da borba, koju je pravaštvo poduzelo u Dalmaciji, nije ostala jalova. Narodna stranka u svome programu izticala je na glavnom mjestu pitanje aneksije, ali za aneksiju osim platoničnih državnopravnih adresa, nije ništa uradila, izjavljujuć da nije zgodan čas. Hrvatska, demokratska i srpska stranka poprimeše u svoje programe aneksiju, ali do danas ne imadosmo prilike suditi, da li su za aneksiju kadre, voljne i sposobne da što urade. Jedina pravaška stranka u svakoj zgod i prilici bila je spravna, da sve svoje sile uloži, a da se korakne prama sjedinjenju, pak u znaku aneksije ne će zazirati ni ovog puta, da se rame o rame bori sa ostalim strankam u Dalmaciji. Pitanjem kakva bi morala da bude ta borba, mi ćemo se drugim putem baviti.

Za sad još ćemo nešto iztaknuti i time završiti. Mi dvojimo, da će nas zastava sjedinjenja sa Hrvatskom sve okupiti, a da se prije ne poprave naše žalostne političke prilike, koje nalaze odraza u sramotnim osobnim borbam i razmiricam, te sablažnjuju cieti narod. Treba u narodu podignuti prestiž njegovih vlastitih predstavnika, jer u ovo zadnje doba njihov ugled znatno je štetovao. U našem javnom životu velika je

nužda značajeva, a to da je narodu pred očima pri nastajućim saborskim izborima.

Dr. I. M.

Krčme, umet naših sela.

Većkrat imadosmo prigode slušati: kako se naši stariji ljudi sa žalošću svoje duše spominju onih vremena, kad se u ljudskome društvu nije opazalo toliko pokvare, razpuštenosti i zlobe, koliko se dan danas uvidja. Mi smo mnogo puta na svoje uši čuli one jadikovke: „ah za naše mladosti nije ovoga bilo“!

I zbilja, ako ćemo da rukom na prsima govorimo o prilikama, u kojima sad živemo, red nam je priznati, da su pravedne i temeljite ove tužbe naših koljenovića, buduć je naš mladji naraštaj udario stranputicom, što ne vodi do žudjena cilja, već ga tura u ponor najgadnijih mana.

A šta je uzrokom ovlikoj zarazi? O tome bi se dalo na dugo govoriti, jer su druge okolnosti po našim varošima, a druge po selima. Mi za sad ne ćemo upirati prstom u rane, što raztaču uda ljudskoga društva po našim većim mjestima, nego ćemo začu u naša sela, gdje ćemo odmah uočiti, da su seoske krčme pravi umet našega puka, da su one izvor svakovrstnih zala, legla raznih duševnih bolesti, kovačnice smutnja i zadjevica, koje naopako obrše. Da, možemo bez bojazni reći, da su seoske krčme rasadnici pijanstva, psosti, bluda ubojstva, mržnje, zaraza itd. itd.

Čovjek je po svojoj čudi i naravi druševan: on čuti potrebu da se sa ljudima sastane, prorazgovori i da u svojim nevoljama nadje prijatelja, kome će se izjadati. Dok ne bješe po selima krčama, mladja se je čeljad sa starijom sastajala pred crkvom, na žalu, u kakovu hladu ili pramčioku, a najvećma po kućama. Zašto je sve to bivalo u triezmeno doba, bez vina i rakije, naravno je, da su takovi sastanci uradjali dobrim plodom. Ako je tko mladji znao čitati, bila je korabljica, pjesmarica i drugoga poučna štiva, što je oplemenjivalo srce i dušu. Stariji ljudi imali su glavnu rječ, dok je mladjarija sa nekim poštovanjem slušala staračke savjete.

Stale su se otvarati krčme, koje su s početka bile veoma rietke, tako da je u nje zalazio samo putnik i to za nevolju. Ali kako u svakom selu ima dokonjaka i bezkućnika, tako su ovi najradje se kupili oko krčmarskih stolova, dok se nije napokom počelo svesebice kao za neku zabavu onamo zaliećati. Onda se je uvidjala potreba da se krčme povećaju, tako da imamo sela, u kojim je više krčama nego komšiluka.

Kako je pomnožanje krčama zlo djelovalo na uzgoj našega seljaštva, najbolje bi znali govoriti podatci kriminalnih razprava, koje od dana do dana sve to više rastu. Naš težak nije u krčmi ništa dobra naučio, a zla i otrova se tu nasrkao do grla. Osim

drugih mana, što su mu glavu punu vina ubijale, podao se neradu i rasipnosti, što je i dobrostojne neke obitelji stjeralo na prosjački štap. U jednu rječ, izgubio je po krčmam strah Božji, stid ljudski, a kad toga nema, ni poštenja nema.

Nije moguće u nekoliko brazda nabrojiti sve zlokobne posljedice pijančevanja i dokolice. O tome su se vodile duge raprave, pisale debele knjige i držali ozbiljni razgovori. Pametne glave u velike su se zabrinule: šta će bit od naroda, koji se tome poda.

Eno u prosvjetljenim krajevima učeni ljudi skočili se da nište i zatvaraju ta kleta gnjiezda, a u Englezkoj glasovan je skoro zakon, koji će zavrnuti vratom velikom broju krčama, te će ih kroz nekoliko godina trideset hiljada pozatvarati.

Eto kako rade umni ljudi. A u nas? I kod nas se tobože u zadnje zemane nešto pokušalo, ali ima ljudi, koji štite i preporučuju ovaj zatorni obrt. Mi znamo c. k. poglavara, koji su svoje miljenike za postignuće dozvole zagovarali, ali im nije vazda upalilo, ko što nam bistro govori slučaj bizantinca Laze u Imotskome.

Kod nas je nekakva stranka, koja hoće da radi za dobro puka. Mi smo dosad čekali, da novine te stranke i ljudi, koji se toliko razmeću rodoljubljem, progovore o nesretnim krčmama. Ali jok; oni neće i ne smjedu o krčmam zlo govoriti, jer se u njima kupi feca, što glasno viče prot Bogu, vjeri, svećenstvu. Tu se od sveca i nedjelje baše seoske lole, što su u Smodlakinoj stranci. Tu Smodlakine prištaše iznose novi nauk, koji ne poznaje nikoga osim Jozine kancelarije. Ovoj kancelariji treba da narod sve žrtvuje, te da u nju i redovinu i crkovno blago lopatom zgrne.

Svakako pitanje seoskih krčama barem je toliko važno, koliko je stvar redovine, lugarije i drugih doskočica, kojima Smodlaka neuki narod za nos vuče, pa bi bilo u interesu našega naroda, da mu se ta rak-rana reže i lieči; ali naš dobri Jozo o tome mudro i hotice šuti, jer zna, da bi se sa umanjem krčama smanjio i broj onih junaka, što za Smodlaku u vinu i inadu sveti boj biju, a ruše Boga i oltare. Jao vama licumjerci i farizeji;

Iz Imotske Krajine.

Demokrati i vlada. - Pravaši i vlada.

Kad se čitaju demokratske novine, rekao bi, da su to najviši radikali i da su navieštili rat vladi. Pače u svojih deset zapoviedi (prosti im Bože, jer ne znadu što čine) oni ustaju protiva svakoj vladi, bila ona dobra ili zla i kažu, da nema čovjek imati nikakvih gospodara osim Boga. To mi demokratima kudimo i kažemo, da je ona njihova zapovied luda i da je protiva zapoviedi naravnoj, jer svaki čovjek valja da ima i dru-

SLIEDI PRILOG.

Prilog „Primorskog Glasa“ br. 9.

gih gospodara, osim Boga. Na priliku diete, i sin i kćer, mora imati za svoje gospodare svoje roditelje; ima sluga svoga gospodara; također svi podloženi imaju svoga gospodara, kao što imamo i mi Hrvati svoga gospodara svoga kralja. Nu demokratski članak tako zvoniti, a mi kažemo, da im taj članak ne valja šoldati.

To je razlog, što oni viču i na vladu. Ali znajte, da oni ne viču na vladu iz osjedočenja, nego za to, da prodađu svjetu repu za rodakvu, jerbo onda oni kod svieta skaču. Ludi sviet kad čuje, kako vlada progona demokrate, onda će ih slaviti kao kakove mučenike — kao lani u Splitu. Taka je ljudska narav, a pogotovo nas Dalmatinaca: kad vidimo, da je jedan progongjen, odmah smo za nj.

Ta vika, dakle, na vladu, to je huncutarija demokratska, jer vlada nije protivna demokratima, nego je ona za njih. Ima možda tajni ugovor između njih i vlade. Ona je njima rekla: vi vičite protiv mene nekakvi misli, da ste mučenici, a ja ću za vas uvijek raditi.

Je li moguće, reći će kogod. Ali zašto nije moguće? Zar politička vlast u pojedinim kotarima to ne dokazuje? Afera Smodlaka—Gregović to potpuno potvrdjiva. Uzkrasni boravak dotura Joze u Imotskoj Krajini očiti je dokaz onoga tiesnoga, tajnoga prijateljstva između vlade i demokrate.

Pa nije samo to. A gdje je častni stražmeštar? A gdje je Gligo, čovjek od milosrdja? Kako se sve to tumači? Biedni Smodlaka progongjen od vlade, a vladin komesar sjedi zajedno s njime na istomu dušeku, dočim ih Gregović oba blagosivlje sa svoja tri prsta! Strašno, veli, progongstvo!

A gdje je meštar-nemeštar Marko? Gdje je Gazari začesljane ženske kose na Studencim? Zar bi ti ljudi smjeli onako djelovati, kad im ne bi bilo namignuto sa više strane?

To su sve dokazi, da je demokratska stranka miljenica vladina i da je vlada te toši kao svoje mezimče. Kad ne bi to bilo, onda ne bi Ivo Zelembać u Imotskomu svaki pravaški korak dojavljivao svomu dragomu Gregoviću. Kad to ne bi bilo, onda bi politička vlast poduzimala iste mjere i prema naprednjacima i prema pravašima. Ali ona pravaše ne će. Pravaši pitaju narodna i pučka prava. Oni se ne dadu na mito, pa stoga pravaše vlada ne će. Nu demokrate su nikakvi, ljudi bez obzira, oni se lako prodađu, s toga se njih štiti i brani.

Neki dan su pravaši imali sastanak u Vinjanima. Bili su tute ugledniji i vidjeniji Vinjančani, da se dogovore, kako će se boriti protiv sramotnomu demokratizmu. Oni su skupštinu samo privatnu držali u zatvorenoj kući i sa pozivnicama. U isto vrijeme držao je skupštinu Jakov Vlajčić demokrat, a služio mu je Iko Mostarčić u svomu debelomu kaputu. Mostarčić i ljeti nosi zimski kaput, jer misli, da je ljepši i pametniji. Jadna pamet.

Nu skupština Vlajčića bila je javna. Pa znate šta se dogodilo? Gospodin Gligo čovjek od milosrdja pošao je na pravašku skupštinu, da ju milostivo razpusti i zabrani, a Vlajčić i njegov službenik Mostarčić sa njihovom demokratskom skupštinom nije mu

pao na pamet i oni su zborovali po miloj volji.

Nije se valjda tomu čuditi, i Gligo i Gregović imaju previše posla, pa se nisu mogli sjetiti, da i demokrate žive.

Ali biedni Gligo vratio se otegnuta nosa, jer on pravaške skupštine nije mogao razpustiti, pošto je po zakonu bila sazvana.

Znamo da je to bilo žao Ričičkomu lemozineru Ivi Zelembaću i doturu Pelicariću. Oni su ga tužni dočekali na razkršću i sažalili mu se na neuspjehu. Naravno, Pelicarić je rekao: „Evo me“. Valjda je mislio reći: evo me spravna na političku službu, pošto je Ivo Zelembać odavno u njoj.

Zar to nije očito, da vladini ljudi stoje na strani demokrate? Oni njih štite; oni njih brane. Po tomu demokratska stranka nije slobodna stranka; ona je robinja i službenica niemstva u našoj zemlji.

Puče imotski, vrli Imočani, vidite kako je demokratska stranka izdajnička stranka! U njoj nema poštenja, nit ima ljudi. Svi dakle složno i oduševljeno vojujte u pravaškoj stranci, koja je samo narodna pučka stranka. U njoj će se pobijediti pomoću Božjom.

Krajišnik.

Kako mogu roditelji što bolje prepraviti svoju djecu za školu.

(Nastavak.)

Dobro je da se zna koje stvari najviše privlače djetetovu pozornost. Njegovu pozornost najviše privlače stvari sjajne, okrugle, crvene, žute, jasno zelene i modre boje. Ovakove će predmete diete iz početka najradije fiksirati, uprto gledati; ovakve predmete po tomu iz početka preda nj iznesimo, nad njegovom glavom na koljevci objesimo. Samo što treba znati da djetetovi osjeti ne smiju biti odveć jaki, prama tomu roditelji od zanata ne će dopustiti da novorodjenče motri odveć sjajne predmete.

Docnije ćemo nastojati, da nam diete motri svakojake sitnice, ali da naslada djetetova bude veća, trebati će, da ih pred njim u razne smjerove mičemo, sad većom, sad manjom brzinom. Samo što se predmet, što je diete fiksiralo, ne mora odveć brzo okretati, jer diete nije vješto hitrome prilagongjenju vida, pa bi to moglo bolan osjet u njemu prouzrokovati.

Ono što djetete motri, neka po mogućnosti i rukom krene, neka obrće na sve strane, pa ako i razbije, da vidi kako je učinjeno, ništa za to, u tome pametni roditelji ne smiju vidjeti nagnuće uništavanja, nego nešto što mora biti, a da mališ pronikne, i upozna dotičnu stvar. U tome se sastoji prva i najbolja djetetova škola.

Je li diete posve zaokupljeno gledanjem, motrenjem nečesa, ne bunimo ga, ne prekinimo nit njegovih misli, ne remetimo njegovu duševnu funkciju, njegov duševni rad. Po tomu se i od sebe razumije, da u neposrednoj djetetovoj blizini ne smije biti buke, treske, dreke, jer se time u mlade moždane najlakše uvodi nered i konfuzija, koja bi mu mogla ostati kroz cijeli život.

Kako vidimo, uzgojem prve dobi ide se za tim, da se diete vježba u ponnji, u pozornosti, kako bi ova u njemu ojačala.

Pošto je do sada što i mrtvilo duše, čuvati je diete od dosade, nastojeći, da

ono uvijek bude nečim zabavljeno. Reći će mi se, da svako diete i od sebe nalazi što da gleda. To je istina, pa baš stoga dojedno diete i steče neke spoznaje, dojedno diete i bez roditeljskoga nastojanja nešto nauči, ali je istina i to, da djetetu pripuštenu samome sebi ostaje mnogo toga nepoznato kroz cijeli život, pa i najprostije stvari, kao da je u sanduku nesretnik živio, a ne medju stvarima i medju osobama. Živeći u doticaju sa stvarima i sa osobama, motreći i ovo i ono svakako, čujući brbljati i brbljajući svašta loveći rieči u zraku, opet velju moći će diete, da štošta nauči, ali ono što će na taj način naučiti biti će konfuzno, neuredno, pust.

Oni dakle, koji od svoje djece hoće da stvore, sredjene glave, ne će ih pripustiti same sebi, nego će nastojati, da im u glavice utisnu ono što se za nje hoće, onoliko koliko se za nje hoće i onim redom, kojim se hoće, uvodeći na taj način u njihove moždane red i vedrinu.

Vratimo se na stvar! Kad mališu pokazemo koji predmet, kad mu ga u ruke damo, treba nam opetovano puta izgovoriti sasvim čisto i razgovjetno ime dotičnog predmeta; sve da diete i ne umije govoriti, imena će se stvari na taj način isto utisnuti u njegovu pamet. Diete, koje budemo navikavalo, da pomno i sa interesom posmatra stvari, diete, kojemu se je svaki put, kad mu se je nešto pokazalo, izgovorilo ime dotične stvari, takvo diete će ranije, lakše i bolje razlikovati stvar od stvari.

Mališa od 6—7 mjeseci kadro je da zanesse ne samo sjaj boja nego i milozvučje glasova, dakle sve ono što je liepo. Izvor liepih umjetnosti javlja se po tomu već u najranijoj dobi. Kad to znademo, već od sada dajmo djetetu često prigodu, da gleda liepu prirodu, šaroliko cvieće, da sluša skladno pjevanje, dobru muziku.

Okolo 8. ili 9. mjeseca vanjski se sviet prikaziva djetetu onakav, kakav je zbilja, pa odsad djetetov razum napreduje uvelike, tim više što baš sada diete osjeća neodoljivu potrebu, da iz svieta stvari unidje u sviet rieči, te mu se baš sada počimlje driesiti jezik.

Nema roditelja, koji ne bi ugodnim iznenadjenjem sada opazio, kako se u njegovu zlatu jedan za drugim raztvareju umni pupovi. Začudno je kojom lakoćom mali govorko upamti rieči, daleko većom, nego li odraslo čeljade — tako narav hoće.

Nu ne smije se zlorabiti ta mališeva lakoća pamćenja, jer pantimo da preran plod sagnjije prije vremena. I od sebe se sada roditeljima nameće dužnost, da sa svojim djetetom govore pravilno t. j. kako valja, jer će mu time veliku uslugu učiniti.

Prva vježbanja u ovoj dobi vrtit će se oko imena. Pošto diete najviše vidi svoju majku i pošto je najviše čulo izgovarati njezino ime, ono će najprije izustiti sladko ime: „mama“.

Životinje sa svojim kretnjama uvelike privlače djetetovu pozornost, pa baš zato, kao i zato što je njihova imena toliko puta čulo spomenuti, da još nije umilo govoriti, ono će sasvim rano izgovarati im imena.

Nego sa imenima neživih stvari ide nešto teže, zato je potrebito da svaki put, kad djetetu štogod dademo, izgovorimo i činimo izgovoriti ime dotične stvari.

Može gdje kada proći i godina dana da diete ne će progovoriti, to može i ne biti znak slabije umne nadarenosti, može gdje kada to zavisiti od toga, što je diete slabo nadareno muzikalnim uhom. Ovakovo diete obično ranije će prohodati, dok ono, koje ranije progovori obično kasnije prohoda, reklo bi se, da je narav u tome na jednu ruku darežljiva, a na drugu škrt.

Drugi ćemo put dalje.

Politički pregled.

Banovina. U našem listu bilo je jur govora, kako se je dočekalo u Novom (gradić u hrvatskom Primorju) zloglasnoga bana Raucha. Čitaocima je poznata ona mačja de-rača, što su mu priredili onamošnji građani, kao što im je poznato, kako su ga tom prilikom obliepili pomidorima i konjskim izmetima. Magjarski sluga barun Rauch zbog onog dočeka počeo se je onom rodoljubnom gradu osvećivati i njegove građane na razne načine progoniti. Po njegovom nalogu već je naviešteno iznimno stanje za Novi i uprava občine povjerena je jednoj vladinoj prirepini. Stigli su onamo državni odvjetnik sa sudcem izražiteljem, da vode izragu radi napadaja na Raucha. Zabranjeno je svako sakupljanje po ulicama, a veliki broj žandara vrši službu po gradu. Narod se čudi, jer je u gradu sve mirno, pa što će tolika oružana sila? Poznato je, da je gradić Novi kupalište, da i sada imade u njemu predo 500 gostova, koji poslie kupanja šeću i dolaze oko 9 sati u gostione; a sad je zabranjeno do toga sata držati otvorene gostione, tako da se ovom odredbom kani gostove raztjerati i po tome občini materijalno naškoditi. Nu zaman sva progonstva i zustrajivanja, narod ne će da mu na uzvišenoj banskoj stolici sjedi čovjek pijanica i podli izmećar magjarskog gospodstva.

Novine već pišu kako i sami Magjari uviđaju, da nije moguće uzdržati dalje baruna Raucha na banskoj časti, jer njegovim postupanjem narod sve to više kipi i reži na Magjare. Dapače se po novinama kao za stalno razpravlja, da će Rauch pasti u listopadu i da bi ga mogao nastupiti grof Kulmer. Grof Kulmer do sada je bio dobar rodoljub, pa baš s toga čini nam se mučno, da bi Magjari bili skloni na to. Medjuto bilo što bilo, narod hrvatski treba da žilavo i uztrajno sledi tražiti svoja prava. U prvome redu dužnost je svih rodoljuba narodu pokazivati, da bio ma koji ban, ako bude on kao i do sada od magjara predložen, a ne od naroda biran, kako bi po pravu i zakonu moralo biti, da će narod mučno takovim banom na čelu doći do svoje slobode i ujedinjenja. Zadaća i cilj svih pravih Hrvata mora biti: dalje od Magjara!

Turska. Proglašenje ustava u turskom carstvu izazvalo je oache oduševljenje. Kad su pak novine bez cenzure izišle, oduševljenje je postalo obćenito i to oduševljenje sve više raste. Pred sultanovom palačom u Carigradu priredjeni su sultanu silni izrazi ljubavi i štovanja. Ciele prve dane dolazile su iz raznih dielova grada čete naroda u kolima, na konjima i pješice pred palačom. Bilo je mnogo turskih svećenika, časnika, vojnika, muslimana i kršćana. Svećenici su predvodili narod i glasno izricali molitve. Pojedine skupine su nosile zastave sa napisima: Živio

sultan! Živio ustav i sloboda! Zastupnici evropejskih velevlasti čestitali su turskoj vladi na uvodenju ustava. — Razni turski časnici dodielieni medju narodnoj žandarmeriju u Macedoniji, skinuli su svoje dosadašnje uniforme i obukli prvašnju tursku uniformu da tako pokažu, da ne će služiti tudjince. Uvedenjem ustava kršćanima će u turskom carstvu odlahnuti, a uobće narodima će biti bolje, i ako se ne valja mnogo obsjenjivati, jer je današnji sultan još jednom ovako učinio, pa opet povukao. Da ne bude i sad tako.

Brzovjavne vesti javljaju, da su macedonski politički uznici pušteni na slobodu. Njihovo oslobodjenje proslavili su kršćani na osobit način. — Časnici i vojnici, koji pripadaju mladoturskoj stranci, zaključili su pokloniti majoru Naizi-beju jednu sablju u vrijednost! od četrdeset hiljada kruna. Kako je poznato, ovaj major najviše je zaslužan, što se je ovako brzo ustav proglasio, jer je on oštro i odriješito zatražio, da se uvede ustav, po kome je tražio slobodu i jednakost svakom turskom podaniku bez razlike vjere i narodnosti. On je proglas izdao i sa svojim pristašama u planine pošao, da ako ne uspije milom, a on da će silom. Ipak ovoga puta bez ikakovog znatnijeg sukoba ustav se je proglasio. Novinstvo tursko piše, kako je Turska ovim činom hotila svietu pokazati, da je i ona dorasla napredku i slobodi, te da hoće i ona da zasjedne u kolo ostalih prosvietljenih naroda.

Viesti.

Zatvor mjestnih škola obavio se je svečanim načinom dne 31. pr. mj. Službi božjoj prisustvovala su sva školska djeca sa učiteljstvom. Od vlasti bili su nazočni: preč. gosp. kaptolski dekan u zastupstvu odsutnoga presvj. biskupa, gg. načelnik, kotarski poglavar i školski nadzornik. Nakon dovršene službe božje pročitale su se ocjene u školi, u prisutnosti pomenute gospode. Tom prigodom ravnatelj gradjanske škole, g. Krsto Čurković, izrekao je vrlo zgodno i krasno slovo.

Posveta sokolskog barjaka obavila se je u Murteru u prošlu nedjelju. Zbog loših parobrodarskih sveza mjestni „Sokol“ nije mogao odaslati odaslanstva, kako je to želio, već je bratsko slavlje brzovjavno pozdravio.

Bezobrazna izmišljotina. Šarenjacima i izrodima trn je u oku naš list, pa nema dana, da štogod proti njemu ne izmisle. Tako smo ovih dana čuli, da se je neko čeljade izrazilo, da naš list dobiva od občine podporu. Premda dotični lažac zna najbolje, da to nije istina, ipikak širi takove laži, a to s jedne strane baca ljagu na list, a s druge strane hucka narod proti onomu, koji stoji na čelu današnje naše občine, jer tobože kao da bi se pučkim novcem uzdržavao naš list. Opetujemo, da dotičnik znade najbolje, da je to bezobrazna laž; jer baš on, zbog svog položaja, u stanju je, da svaku na občini vidi. Svak se mjeri svojim aršinom, pak i dotičnik, kad onako bezočno laže. Naš je list podpuno neodvisan ma od koga, a od občine niti je primio, niti će ikad primiti niti jedne pare. Naravno,

protivnai naši nemaju pojma o požrtvovnosti, već misle samo na tudja jasla.

Izlet u Zaostrog. U prošlu nedjelju naš mjestni „Sokol“ priredio je izlet u Zaostrog sa posebnim parobrodom, uz sudjelovanje „Obćinske Glazbe“. Parobrod je bio krcat izletnika, do tristetine ih. Sve je bilo oduševljeno, mirno i skladno. U Zaostrogu dočekalo je „Sokola“ mnoštvo naroda, na čelu im dični franjevac. Uz svirku fanfare sokolska je četa obašla jedan predio sela i stupila pred crkvu, gdje je sokolski starešina izrekao nekoliko rieči u slavu neumrlih hrvatskih velikana, koji ondje vječni sanak počivaju: starca Milovana i nježnog pjesnika fra Ivana Despota. Odvratili su žarko i liepo: O. Konrad Rudan i don Ivo Pavičić. Za sokolaše bila je priredjena osobita sofra, pri kojoj su se izredale rodoljubne nazdravice. Govorili su: samostanski starešina O. Ante Alač i starešina „Sokola“. Potanji opis ovoga izleta, koji je izpao prekrasno u svakom pogledu, objelodanit ćemo u idućem broju.

Poruka uredništva. Zbog pomanjkanja prostora moradosmo izostaviti za danas odgovor na izjavu tobožnje „Hrvatske (!?) Radničke Čitaonice“. Takodjer i ostalog gradiva.

Alija u krtolu iz Neretve.

Piše knjigu Populo čuveni:
O moj Jozo dragi i ljubljani
Dodji amo u mutnu Neretvu
Nać ćeš, brajo, za se dobru žetvu
Ima ovde podosta kalaša
To je Jozo prava družba naša
Čekaju te puni vruće želje
Učinit će za tebe veselje.
Ode knjiga baš do Splita grada
A na ruke doturića mlada
Otvara ju, bielu knjigu štije
Izpod brka sve se na nju smije
Drago bilo to je puno Jozi
Brk zasuka: o Bože pomoz
Valja poći u mutnu Neretvu
Vaija kušat baš i tamo žetvu
Bit će dobro, Populo je tute
On ne ljubi svećenika skute
On u crkvu bijelu ne idje
Na izpovied nitko ga ne vidje
Malo Bogu i svetim se moli
Ko će biesu da tomu odoli
Ja se uzdam — bez ikakva boja
Bit će butum sva Neretva moja.
I pošo je i sretno je pao
Populo je u brodici stao
I s njim pet je jošte bilo druga
Nisi mogo gledat ih od ruga
Jedan oči strašnih i krvavi
A drugi je baš vukodlak pravi
Treći nogu ko tegare krive
A četvrti ko živina žive
O petomu ne ću ništa reći
Od svih ovih grdoba je veći
Tu su stali, tu se izgrlili
Pa u kuću s njime odhrlili
Tu je bilo finih pulastara
I svakoga neretvanskog dara
Pa kada se malo ponapili
Jedan drugom živo nazdravili
A grdoba u tomu je reko
Baš Alije nije na daleko
Neka žive taka mudra glava
Kad kalašim pripravlja zabava

Kad se družba tako nagulila
 Onda krtô jedan iznosila
 U nj metnula baš Alu dotura
 K parobrodu u njem ga dotura
 Pa stavili njega na palubu
 Parobrodu upravo na rubu
 A svjetina navrnila k Ali
 Čudila se gdje on se uvali
 Kô ne znali što li misli Ale
 Al on htjeo da mu svieće pale
 On je umio : sad sam idol pravi
 U krtolu nek me svaki slavi —
 Tako stigli do Makarske grada
 Pa pogledaj, pobro, čudo sada
 Bare i Blaž i još Čuko s njima
 Poletili na mul s kadilima
 Tute počast svomu idolu dali
 I pobožno pred njim su klicali
 Molili su tu pred njime vruće
 Baš i za se i za umiruće
 Rekli su mu : milostiv si puno
 Pogledaj nas svijuh ljudi kruno
 I još bi mu poštovanja dali
 Da ih Kuzma ne pomete mali
 Dok on viknu : O vi crne vrane
 Pobjegoše odmah na sve strane
 Ko plašljivi od njegove metle
 Ko i oro kada gonja pietle
 A svjetina koja tute bila
 Sva od smjeha zube izcirila
 Kako ne ćeš : kuda Kuzma krene
 Pred njim bježe grabežne hijene.

Komar s Biokova.

Naši dopisi.

Baškovoda, 2. kolovoza.

(Na odovor branitelju poštanskog činovnika Nališa).

Ovih dana zapazismo u br. 60. „Narodnog Lista“ dopis proturen na ime Baškovodjana od nekog delije, u kome je baš dobro prokadio amošnjeg poštanskog činovnika Nališa. — Pravo veli naša poslovice: „u laži su kratke noge, gdje ruča, ne večera“. Istini na čast izjavljujemo, da mi tome ni najmanje nismo kumovali, a koji je taj delija, neka izadje na sriedu sa svojim podpisom. Pitamo tog smionog i drzovitog dopisnika, kojim obrazom bez ovlasti usudio se na ime Baškovodjana ono pisati, te kako on može Nališa onako hvaliti i smiono pobijati ono, što je o Nališu bilo pisano u našem „Primorskom Glasu“? Zar mu nije dobro poznata sablazan i uznemirivanje amošnjeg dobrog i mirnog puka, koja se zbila dne 9. srpnja t. g., te zadirkivanje i podpirivanje 12. srpnja t. g., da ne bi hladnokrvnosti i trezmenosti nekih Baškovodjana, koji su uklonili tog zadirkušu, stavno dobio bi po samaru itd. Zove li se ovo izvrstno ponašanje jednog činovnika? Dopisniče, pazi što pišeš, jer potegneš li nas za jezik, čuti ćeš ih i još boljih.

S toga jednom za uvijek poručujemo bud kojem šarovitom deliji, da se Baškovodjanin ne može lako prodati repa za rodakvu i da mi ljubimo istinu, a ne laž — i da mi imamo na pretek pravih i iskrenih prijatelja, koji rade za naše moralno i materijalno dobro, a nama ne treba licumjerne demokratske meke. Baškovodjani poznaju dobro svoje vodje, njihovo rodoljublje i značaj. Pod njihovim vodstvom borili su se godina i godina, pak će i u buduću, kad god potreba zatraži; a ša-

renjacima raznih dlaka neka je daleko kuća.
 U ime Baškovodjana:

Mate Letica, glavar.

Iz Živogošća.

(Ustrojenje seoske blagajne).

Napokon se je u Živogošću zasnova seoska pučka blagajna. To nas veoma raduje. Blagajne su za veliko dobro i korist naroda. Uči puk na štednju i na pošteno življenje, pošto u naše pučke blagajne ne može ući nego pošten čovjek i pravi gradjanin.

Istina, da je Petar Čatin bio zasnovao jednu a Igranim. U nju su bili stupili i neki iz našeg sela. Ali Petra Antičića nije baš vodila dobrobit i korist naroda u njezinom osnivanju, nego druge svrhe. Po svojoj čudi uzgorit želio je zapovjedati i pod svojom papučom imati ona sela. Naravno, da je Igranska blagajna za Živogošće bila veliko poniženje, osobito onda, kada je Antičić htjeo da gradi kuću živogoškim novcem. S druge strane, Igranska blagajna dosta je odalečena od Živogošća, pa je biedni Živogošanac morao klipsati do tudjega sela, da tamo kô lemozinu pita i da bude opet kao rob.

To oni nisu mogli više trpiti, pa se je sastalo nekoliko vidjenijih i poštenijih ljudi i odlučili su, da blagajnu osnuju u svom selu, a da ne budu prirepine ničije. Što su smislili to su eto i učinili. Sada je Živogošće slobodno i ima svoju blagajnu. Mi se radujemo i vrlim živogošćanima i želimo im svaku sreću kao što i njihovoj blagajni.

Ali ako se mi veselimo, znamo, da se puno ne veseli Petar Antičić. On je nemilo ljut na to plemenito djelo Živogošćana, pa viče: šta će Živogošćanima blagajna? Ali pitamo mi Petra Antičića, kako on može tako govoriti? Kô da mi nismo slobodni ljudi?! Hoćemo imati svoju, pa što nam Bog daje. Što nas on toliko žali? Što se on u naše selo prti?

Pa znate, što on iznosi kao razlog? Da je Živogoška blagajna kao neka dioba puka od puka, a to oo kaže, da je zlo.

Ali moj prijane, ti tvoji razlozi mogu vriediti za čuka, a ne za pametna čovjeka. Živogoška blagajna nije dieljenje puka od puka, nego dieljenje od tebe. Mi smo jednako braća i prijatelji poštenih Igranaca i u dobroj i pravednoj stvari.

Petre Antičiću, kad tako govoriš, onda ne znaš što govoriš. Kad bi svako selo imalo svoju blagajnu, bilo bi bolje svagdje. Svietu je mnogo lašnje tako, a lašnje opet s njima upravljati. Eno ti na priliku Kranjska. Tu svako selo imade svoju blagajnu, a ti ne bi dao Živogošću da ima svoju. Bravo!

Zagvozd, 26. srpnja 1908.

(Još jedan uspješan prednjaka).

U isti dan, kad je veliki prorok — vulgo dr. Smodlaka krenuo, da svetim žarom u ubavom Opuzenu upozoruje narod na veliku korist seoskih blagajna, dodjoše i nama četiri propovjednika nove ere, novih ideala, da i u ovo zabitno selo unesu luč prosvjete, svjetlu zraku napredka, dodjoše nam propovjednici naprednjačkih ideja. Mlada gospoda kao i njihovi drugovi, kojima je za decenija bio narod prosta krava muzara, da iz nje muzu sve što im je koristno, bijahu oduševljeni, kako će danas pred ogromnim mnoštvom naroda razpredati svoje naprednjačke nazore. Mlada će se gospoda pred narodom

malo boriti politikom, jer cieni, da je narod ne razumije, ne će oni pred narodom otvoreno priznati svoje kompromise sa Srbima, Talijanima, socijal-demokratima i ostalim neprijateljima hrvatskog imena i hrvatskih prava. No oni će zato u svih šesnaest grmiti protiv popovima (NB. samo proti zlim!), proti redovini (a ne proti svojim pristojbinam) iznositi će pred narod samo veelebne reforme socijalno-ekonomske naravi. Pravaštvo bi oni pobijali i sa vjersko-kulturnog i socijalnoga pogleda. U stanovitom je krugu mlade Imotske gospode realizam i prostičnjaštvo dovelo do preziranja naših narodnih i državnopravnih ideala, uvjereni, da se u doba realizma na državopravna pitanja ne treba niti osvrutati. Židovsko-framasunski upliv preko svoje štampe doveo je stanovitu gospodu dotle, te drže program Starčevićev prostom sanjarijom i političkim glavinjanjem, te njegovu neizvedivost dokazuju i time, što ono stoji na kat. principima.

Mlada se gospoda u nas ipak prevariše. Dodjoše, ali ne obaviše željenoga posla. Ogromno se mnoštvo naroda sakupi zbog nedjeljne svetkovine, te se naprednjaci nadahu dobrom poslu. Nu uvidjevši da im nije poddesno tlo, brzo se zatvoriše u kuću jednog pristaše. Netko je kazao narodu, tko su naprednjaci i što hoće, pa on uzjaren u svetom patriotskom i vjerskom zanosu pozivio nepozvanu gospodu na otvoreno polje. Oni iza rešetaka udarahu po popima, a narod im očitim nezadovoljstvom, bukom, zviždanjem i izazovnim riečima odgovaraše na njihove „prosvjetne“ misli. U to započe sv. misa, a narod ode izpuniti svoju kršč. dužnost. Sad uhvatiše pokretaši zgodan čas, te odpuzoše. No na putu ih sreće nekoliko mladih Zagvozdjana, koji su svojom vrstom glazbila pratili nepozvanu gospodu i zaželili im sretan put. Tad pučki prijatelji, prosvjetitelji malog puka uz gadne psovke navališe samokresima na jednog golorukog dječaka. Evala vam. On se nekako izkoprcio gospodskim šakama, a oni odmagliše u kočiji put Imotskog. Sretan vam put, mlada gospodo! Zaletite se još koji put, pak ćete se uvjeriti, da niese biokovske hridi za demokratske zube. Mile, dovedi nam opet doseljenika dr. Pelicarića (onoga sa demokratskim klobukom od 250 kruna), nek nam na prvu skupštnu donese one psovke i samokrese, pak će tako upoznati imotskog krajišnika!

Do vidjenja!

Moralne pouke.

Snaga navike i običaja.

Navike i običaji pojedinaca ovise najvećma o uzgoju primljenom na domaćem ognjištu. Prva je vježba u krjeposti očinska kuća, kaže iskusni S. Pellico. Jesi li zasadio u mlado srce i nevinu dušu pravi temelj krjeposti, te s godinama rastu dalje, duboko se uvriježe i čestim opetovanjem i vježbanjem tako se ukoriene u čovjeku, te teško da ga isto mahne sa stare započete. Njega ne odvrtaču od njegovih načela ni najgora vremena protivština; i kad se bura i oluja il kakova druga nepogoda surva na njegovu glavu, on ostaje pri svojim načelima i težnjama, on ne odustaje, već smiono i bezobzirno teži zasadjenoj si meti. — Izvor žive vode kad provrrije na površinu, razlieva se na sve strane, al kad malo po malo napravi stalan put,

teče i vijuga stalnim pravcem; plazi izmed livada i polja, veze se kroz šume i dračje, obara se niz klisure, ali svedjer hrli dalje svom cilju; sve zapreke krši i lomi. Kad je tako izdubilo duboko korito i tok zahvatio mah, tko da ga makne?!...

Takov je i čovjek; dok je još mlad može se svrnuti na koju hoćeš ruku ili na dobro ili na zlo. On je kao vosak ili mlado stablo, koje se daje privijati prema utjecajim izvanjim. Kakova se klica zasadi u mladim danima, ta i pod stare dane klija u duši, kako pjeva hrvatski Omir: „Kakvu čedo uzme žicu na se — ta ga grebe i pod sieđe vlase“; a naš narod kaže: na što mlad privika, star obika. Zato o pravom uzgoju ovisi sreća, a o slabom nesreća čovjeka većim dielom.

Mladi su dani podloga budućeg života, kako se u njima posije, tako se kasnije ženje. „Spomeni se — reče Lord Kollingwood nekome mladiću, kojemu hotijaše dobra. — do dvadesetpete godine da si svoj značaj ustanoviti i to za života svoga“. „Značajnim čovjekom smatramo onoga, koji je odlučio ostat ono što je, držec se svojih dosadašnjih (zdravih) nazora i svoga dosadašnjega (pohvalna) ponašanja...“, veli C. Cantù. Nazori i načela to su sama imena, ali navike su ostvarenje njihovo. Kao što se navike kopite i staraju s godinama, te čud čvrstne, tako sve to mučnije postaje na drugu ruku okrenuti. S toga i kaže naš puk: nauka je jedna muka, a oduka dvie muke. Navika je druga narav, kaže latinska poslovice. I za to Lynch kaže: „najbolja je navika nastojanje bezprestano na same dobre navike“. Navada pruža lahkoću u obavljanju poslova, stiče se i zadovoljstvo. Može se čovjek naviknuti, da mu se sve čini lako i sladko, kao što se može naviknuti, da sve vidi težko, mučno i dosadno. Bolje je imati dobre navike i običaje, kojim se oplemenjuje srce, bisri ćud i prosvjetljuje duh, nego li čega izučiti. — Dobre i plemenite navike stvaraju nam ljude značajne. Karakter, to je podloga pravog društva, gdje nema značajeva i gdje su ljudi trstika na vjetru, tu je porušen temelj društvenoj zgradi, tu je jadna domovina i narod.

Odakle u Hrvatskoj toliko nesreća, odakle šaranje i lutanje? Od naopako uzgojenih vlastitih sinova! Digni ta zla iz Hrvatske, i ona je spašena. To nam svjedoči i Silvij Pellico kad veli: „Pazi dobro, da nema stvari, koja više puni gadom i više jada nanosi ljudskom društvu, što nestalan karakter“.

Značaj je pečat naravi u duši, koji je svedjer siluje, da izpunja začete odluke i odklanja strasti i predsude.

A naš neumrli August Šenoa pjeva:

„Ni desno ni lievo da se niesi mako,
„Već ravno podji, dok te nosi svietom,
„Koracaj bez obzira krepko, živo,
„Sudbina dok ne rekne tebi: Stoj!
„I pravim drži pravo, krivim krivo,
„I budi svoj“.

Razno.

Grozno umorstvo u Trstu. Prošlih dana hodao je uzduž morske obale u Trstu neki ribar Laković, gledajući da bi kakovu ribu ulovio. Ovako hodajući ugleda tri sipe, pa pohiti na bližnji parobrod uzesti osti. Ali kad

se vratio, nije bilo više sipa, nu za to opazi na dnu mora neki omot. Natakne omot na osti i izvuče ga na obalu. Netom je omot na zemlju postavio, opazi, da iz omota teče krv. Ostavi omot i javi bližnjemu redaru, a za čas nadodje i jedan redarstveni povjerenik, koji dađe otvoriti omot i na obću grozu pokaza se djevojačka glava, koja je bila još svježja i ružičasta, kao da je malo prije odsječena od tiela. Glava je odmah fotografirana, da se ne bi promienio još svježji izražaj lica. Tražilo se sad na sve strane, da se sazna čija je to glava, ali se nije moglo ništa točno ustanoviti. Tražilo se je za tim u moru, ne bi li se tielo umorene našlo, ali bez uspjeha. Glava je bila omotana izvan u rubenini, a unutra papirom i notama od muzike, na kojima je bilo ubilježeno ime: Födran pl. Födrosberg. Iz početka se je pomislilo, da to nije pravo ime, dok policija nije ustanovila, da u istinu u Trstu postoji neki čovjek pod tim imenom. U večer je policija obkolila kuću, u kojoj stanuje rečeni Födran, i čekala njega kad će doći da ga uhapsi. Nakon što su ga uhapsili, stan su njegov pretražili i naišli na grozan prizor. U jednom sanduku bili su komadi ženskog tiela oviti u krpe. Bilo je sedam komada: ruke i noge u sanduku, crieva u rešetu, a drugi dielovi tiela u jednoj škrinjici. Sve je odmah ponešeno u mrtvačnicu. Födron sve taji i ne će ništa da prizna. Izgovara se, da je onoga dana bio odsutan iz kuće, pa da je netko drugi izveo umorstvo samo da njemu zločin podmetne. Priznaje, da je poznao umorenu i da se je s njome sduživao, ali sve što bi moglo biti u svezi sa umorstvom nieće.

Medjutim obtrečuje ga okolnost, što su obližnji stanari čuli viku i buku u njegovom stanu, izmedju njega i neke ženske. Razabrali su zapomaganje žensko, koja je zvala u pomoć, a malo za tim nastala je bila grobna tišina. Sve bi se ovo bilo dogodilo u oči dana, kad se je glava našla.

Iz izvada učinjenih, ustanovilo se je, da je umorena neka pjevačica, rodom Francuzkinja, od malo mjeseci u Trstu nastanjena. Bilo joj trideset godina, a zove se Lucija Fabris. Ubojca rodom je iz Štajerske, kaže da je „vitez“ i austrijski časnik u mirovini, govori razne jezike, a biti će mu 48 godina. Nazad nekoliko godina boravio je u Carigradu, odakle je u Trstu došao. Uzrok ovome užasnome zločinu, koji je učinio grozan utisak na sve stanovništvo grada, još nije točno iznadjen.

Iztaknuti je, da je ciela obitelj ubojice okaljana zločinstvima, tako, te je on za pravo sin zločinaca. Otac mu je bio takodjer ubojica. Majka ubojice bila je odsudjena radi prevare. Jedan brat ubojčin orobio je prije više godina crkvu. Provalio oltar i sakristiju, zlatne kaleže i novce. Dakle baštenjeni zločinac.

Srušio se Zvonik. U mjestu Tavanki u Banatu srušio se je crkveni zvonik, 26 metara visok, baš par časak nakon što je s njega sašla strukovna komisija, koja je pronašla da je sve u redu, i da nema pogibelji da se sruši.

Zagonetke.

23. Po lopara o čuklju (klinci) visi? (uši).

24. Okotila kobila kost, a kost ždriebe, ždriebe ne će da idje! za materom kosti,

nego za babom kobilom? (kvočka i pile).

25. Alivera goru nakitila? (snieg).

26. Pun klobuk bijelih jabuka? (nebo i zvijezde).

27. Pun do modrieh obojčina? (kupus na dolini).

28. Skočiše djeca napraviše oca? (gnječenje groždja u biguncu).

29. Ozgor ćemer, ozdol ćemer, a u sriedi ebiel mramor? (jaje).

30. Ozgor drveno, a ozdol drveno, zubi gvozddnj a srce prteno? (skrinja).

31. U šta je na repu pamet? (parobrod).

32. U šta je na repu zvono? (maše).

33. U šta je na hrptu petlja? (sanksija).

34. Jedan mali na putiću u crvenu klobučiću ime me Jok? (pjevac).

35. Sve tipa na tipu, nit je koncem šiveno nit iglom bodeno? (kokoš).

36. Što je stoci glava? (pomladak).

37. Crven jarac po pećini skače? (jezik).

38. Svak me ljubi, jer sam mirna, niesam liepa, jer sam crna, zovem muža kad je preša, pa sam onda bolja i ljepša? (crna kafa).

39. Orošćića oro vodi, preko kuće bez obuće, preko praga bez obraza? (kvočka i pilići).

40. Sjedi siedo u sredini grada, car je prosi i okovan je neda? (pas, vuk, ovca. Vuk kad hoće uloviti ovcu, neda pas u lancu).

41. Visi vjesalica, pod njom stoji runjavica, moli Boga runjavica, da joj padne vjesalica? (slanina i mačka).

42. Sto orlova, jedno jaje sneše? (ovce, kože, sir, mljeko).

43. Sto orlova na jednoj nozi stoji? (sijerak).

44. Naš Rado baci tele na dó? (puška).

45. Ušta su na hrbtu zubi? (mišalovka gvozdena).

46. Kreštalica krešti na popovoj luci, da ih dodje trista ne može joj ništa, bez jednoga vješta? (brava i ključ).

47. U mene ima a u Boga nema? (brat).

48. Uza se nosim a netrebam ga? (crno iza nokata).

Pokupio Todor Šenica, učitelj u Gracu Hercegovine. (Sliedi).

PRAVAŠI!
ŠIRITE
"Primorski
Glas"

